

บทความวิจัย

**สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้**ยุทธนา เกื้อกุล^{*}
นิเลาะ แวอุเซ็ง^{**}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ รวมทั้งสิ้น 370 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา** พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การนำหลักสูตรไปใช้และบริหารการใช้หลักสูตรตามความเหมาะสม ปัญหาที่พบในระดับมาก คือ ผู้บริหารและครูไม่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตร 2) **การพัฒนากระบวนการเรียนรู้** พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัญหาที่พบในระดับมากที่สุด คือ ครูขาดเทคนิคการสอนที่หลากหลาย 3) **การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน** พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การจัดทำรายงานการวัดผลการเรียนรู้และการออกหลักฐานแสดงผลการจบการศึกษา ปัญหาที่พบในระดับมาก คือ โรงเรียนไม่มีคลังเก็บข้อสอบ 4) **การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา** พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน ปัญหาที่พบในระดับมาก คือ สื่อการสอนไม่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะสื่อการสอนด้านอิสลามศึกษา 5) **การนิเทศการศึกษา** พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา ปัญหาที่พบในระดับมาก คือ ขาดการนิเทศอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: สภาพ, ปัญหา, การบริหารงานวิชาการ

*นักศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

^{*} นักศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

^{**} อาจารย์ประจำสาขาวิชาบริหารการศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Problems of Academic Affairs Administration of Islamic Private Schools in Southern Border Provinces

*Yuttana Kuakul**

*Niloh Wae-useng**

Abstract

This research aimed to examine the present states and problems of academic affairs administration of Islamic private schools in southern border provinces. The research is based on director, head of academic affairs and deputy of academic affairs, a total of 370 of whom returned questionnaires.

The result of the study indicates as follows: **1) Development of school-based curriculum**, on the whole, is in high level, which the curriculum implementation and management of the curriculum aspect is the high level. The main problem is most of administrator and teachers are not expertise in curriculum development. **2) Development of learning process**, on the whole, is in high level, which the encourage teachers to preparing lesson plans based on learning content and unit, that by focus on the learners aspect is the high level. The main problem is a lack variety of teaching techniques. **3) Measurements, evaluation and transfer of learning**, on the whole, are in high level, which reporting measurement results and Issuing the evidence of graduation results aspect is the high level. The main problem is the school has no storage of test. **4) Development of technology, innovation and media**, on the whole, is in the moderate level, which promoting teachers to produce and development of media and innovation in teaching and learning aspect is the high level. The main problem is the media of Islamic teaching is not variety. **5) Supervision of instruction**, on the whole, is in the moderate level, which is organizing academic supervision and teaching in the school aspect is the high level. The main problem is supervision of instruction could not be regularly performance.

Keywords: States, Problems, Academic Affair Administration

* Ph.D. Candidate (al-Quran and al-Hadith), College of Islamic Studies, Prince of Songkla University (PSU), Pattani Campus. (E-mail : abd_chapakiya@yahoo.co.th).

* Asst. Prof. Dr. and Lecturer, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University (PSU), Pattani Campus

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามให้ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล ต้องอาศัยผู้บริหารที่มีความรับผิดชอบสูงและเสียสละเพื่อโรงเรียนและสังคม ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพออกสู่สังคม ดังที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2545) ได้กล่าวว่า “หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของการบริหารจัดการสถานศึกษาทุกระดับต้องการสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดผู้เรียนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและเป็นนักเรียนในอุดมคติที่คาดหวังไว้ตามบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ ทำให้ทุกองค์การต้องเผชิญหน้ากับความเสี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็นผลมาจากปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ ซึ่งการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นผู้บริหารสถานศึกษาสามารถทำได้ผ่านการบริหารวิชาการ การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา”

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีจุดอ่อนอยู่หลายประการ อาทิ การที่ผู้บริหารขาดความรู้และประสบการณ์ในด้านการบริหารจัดการ ทำให้ยังไม่เข้าใจระบบและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทางรัฐและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด ส่งผลถึงการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานที่ดูแลการศึกษาในพื้นที่และระดับรัฐ (บัณฑิตย ะมะฮุน และคณะ : 2549) ในขณะที่คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงโดยเร่งด่วนถึงพอใช้ในทุกระดับคุณภาพ จึงส่งผลให้การดำเนินงานในด้านอื่น ไม่ว่าจะเป็นงานวิชาการ งานธุรการ งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานกิจการนักเรียน และงานสัมพันธ์ชุมชน ไม่ได้รับการพัฒนาไปในทิศทางและลักษณะที่ควรจะเป็น และมีสภาพการดำเนินงานวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นงานวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน และงานประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาที่พบว่ามีการดำเนินงานในระดับมาก (นาวาลย์ ปานากาแข็ง, 2544 ; ฟาริด เตมะหมัด, 2549 ;)

นอกจากนั้น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังประสบปัญหาในด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การนำหลักสูตรไปใช้ และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้นิเทศขาดความรู้และประสบการณ์ในการนิเทศงานวิชาการ ขาดคู่มือและเครื่องมือเกี่ยวกับการนิเทศที่ทันสมัย ครูอิสลามศึกษาไม่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอน การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ผู้เรียนขาดจิตสำนึกและไม่เห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรม และผู้ปกครองไม่ค่อยเอาใจใส่เรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม (อับดุลลาตีฟ การ์, 2550 ; อัสมัดซาคี มาหามะ, 2551 ; มุมีนะห์ บูงอตาหยง, 2552 ; อัสมาวาตี ดอเลาะ, 2554 ; มุหามัดรยาณี บากา, 2554)

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอุปสรรคและปัญหาต้องหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน และช่วยพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพออกสู่สังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นกลุ่มผู้أำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น จำนวน 370 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และตอนที่ 3 ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended)
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถาม พร้อมกับหนังสือขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามจากบัณฑิตวิทยาลัยไปยังผู้แทนนักวิชาการอิสลามศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และสงขลา ทั้งนี้ได้อำนาจความสะดวกในการจัดส่งแบบสอบถามคืนผู้วิจัยโดยตรง
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ค่าความถี่ (f) และค่าร้อยละ (%) นำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยตารางประกอบคำบรรยาย

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การนำหลักสูตรไปใช้และบริหารการใช้หลักสูตรตามความเหมาะสม มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = .784) รองลงมา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้อย่างเหมาะสมและวางแผนการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา โดยให้ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.75$, S.D. = .778) การนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.72$, S.D. = .840) และการจัดทำคู่มือ/แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมแนะแนว ($\bar{x} = 3.70$, S.D. = .842) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดทำคู่มือการพัฒนา สื่อ การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{x} = 3.54$, S.D. = .849)

ปัญหาของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พิจารณาในภาพรวมพบว่า ผู้บริหารและครูไม่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรอิสลามศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา ขาดความช่วยเหลือและดูแลอย่างใกล้ชิด และขาดผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = .767) รองลงมา การพัฒนาครูให้มีทักษะและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ($\bar{x} = 3.96$, S.D. = .820) การส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = .874) และการนิเทศการเรียนการสอนโดยร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันตามความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = .916) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดห้องเรียนสถานที่ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องมือเครื่องใช้ตามความพร้อมของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 3.54$, S.D. = .871)

ปัญหาของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ พิจารณาในภาพรวมพบว่า ครูขาดเทคนิคการสอนที่หลากหลาย มุ่งเน้นการสอนแบบบรรยาย กระบวนการเรียนรู้ไม่มีความหลากหลาย ขาดงบประมาณที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และครูขาดความรู้ในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดทำรายงานการวัดผลการเรียนรู้และการออกหลักฐานแสดงผลการจบการศึกษา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.96$, S.D. = .858) รองลงมา การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและดำเนินการวัดผลและประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = .811) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = .894) และการส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้ได้มาตรฐานด้วยวิธีการที่หลากหลาย ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = .910) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษา สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = .902)

ปัญหาของการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน พิจารณาในภาพรวมพบว่า โรงเรียนไม่มีคลังเก็บข้อสอบ การวัดผลประเมินผลไม่ได้เป็นไปตามสภาพจริงของผู้เรียน การวัดผลประเมินผลไม่ส่งผลต่อยอดในการสอบ O-net ขาดการประเมินอย่างต่อเนื่อง ขาดเครื่องมือวัดด้วยวิธีการที่หลากหลายและไม่มีผลสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน และการวัดผลประเมินผลไม่ตรงตามมาตรฐานและตัวชี้วัด

4. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.62$, S.D. = .978) รองลงมา การศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{x} = 3.45$, S.D. = .887) การจัดการเรียนการสอนโดยการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น ($\bar{x} = 3.41$, S.D. = .985) และการวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 3.32$, S.D. = .966) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดให้มีศูนย์สื่อ นวัตกรรม และศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.23$, S.D. = 1.048)

ปัญหาของการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พิจารณาในภาพรวมพบว่า สื่อการสอนไม่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะสื่อการสอนด้านอิสลามศึกษา ขาดงบประมาณสนับสนุนในการผลิตสื่อ

สื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษามีน้อยมาก มีสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยน้อย ครูขาดทักษะการใช้สื่อและผลิตสื่อ และครูส่วนใหญ่ใช้สื่อสำเร็จรูป

5. การนิเทศการศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.69$, S.D. = .930) รองลงมา การดำเนินการนิเทศการเรียนการสอนงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม ($\bar{x} = 3.55$, S.D. = .919) การพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = .943) และติดตามประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.42$, S.D. = .996) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้การนิเทศการศึกษากับสถานศึกษาอื่น ($\bar{x} = 3.34$, S.D. = .980)

ปัญหาของการนิเทศการศึกษา พิจารณาในภาพรวมพบว่า ขาดการนิเทศอย่างต่อเนื่อง ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านนิเทศ ขาดการนิเทศอิสลามศึกษา การนิเทศยังไม่ครอบคลุมทุกระดับ และขาดงบประมาณในการนิเทศตลอดปี

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับทัศนคติ ประสานตรี (2553 : 151) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในฝัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในฝัน ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับบังอร กาญจนพันธุ์ (2554 : 53) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในอำเภอคุระบุรี พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวีระ สุบัติคำ และคณะ (2554 : 79) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีระบบการบริหารจัดการด้านวิชาการที่ดี มีผู้บริหารโรงเรียน โดยเฉพาะผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการและคณะทำงานที่มีประสบการณ์ และปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล กอปรกับมีศูนย์พัฒนาอิสลามศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 8 ได้ทำหน้าที่หลักในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนใต้ในการศึกษาต่อหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารการศึกษา จึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนที่สำเร็จหลักสูตรดังกล่าวมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการบริหารงานวิชาการและมีคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ดังที่โรเบิร์ต โกลด์แฮมเมอร์ และคณะ (Goldhammer and et al. 1971 : cited in Sergioivanni. 1987 : 76-77) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลและไม่ประสิทธิผล และพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล มีคุณลักษณะเหมือนกัน 8 ประการ ได้แก่ 1) ส่วนใหญ่มีได้ตั้งใจเป็นผู้บริหารสถานศึกษา แต่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 2) ส่วนใหญ่มีความศรัทธาในตัวผู้เรียนอย่างจริงใจและมีความรับผิดชอบในการแก้ปัญหาของพวกเขา 3) ผู้บริหารมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ผู้บริหารยอมรับในความต้องการของสถานศึกษาและความยุ่งยากและข้อจำกัดต่าง ๆ 5) ผู้บริหารมีความกระตือรือร้นและยอมรับบทบาทของตนเองในการปฏิบัติงานที่ต้องประสบกับความไม่ชัดเจนต่าง ๆ ในตำแหน่งของตน 6) ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นต่อการศึกษาและสามารถแยกข้อแตกต่างระหว่างเป้าหมายการศึกษาในระยะสั้นและระยะยาว 7) ผู้บริหารเป็นผู้รู้จักปรับตัวตามสถานการณ์ และ 8) ผู้บริหารเป็นนักยุทธศาสตร์ที่สามารถกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนที่ดีในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ส่วนครูผู้สอนได้ศึกษาต่อหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู จึงทำให้ครูได้ศึกษาเรียนรู้การเป็นครูที่ดี มีจิตวิญญาณของความเป็นครูและเป็นครูมืออาชีพ ดังที่ยืน ชุ่มจิต (2550 : 71) ได้กล่าวว่า ครูมีความสำคัญต่อสังคมอย่างมาก เปรียบเสมือนแม่พิมพ์ ทหารเอกของชาติ กระจกเงาของเด็ก ดวงประทีปส่องทาง และเป็นวิศวกรสังคม การที่ครูได้รับการยกย่องให้เป็นวิศวกรสังคม เพราะครูมีบทบาทต่อสังคมเช่นเดียวกับงานที่วิศวกรในฐานะที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ประยุกต์ได้กระทำ กล่าวคือ ครูเป็นนักสร้าง นักออกแบบ นักแก้ไข นักปรับปรุง และนักพัฒนาสังคม

นอกจากนี้แล้วยังมีสำนักงานการศึกษาเอกชนระดับจังหวัดและอำเภอในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทำหน้าที่ในการส่งเสริม กำกับ และดูแลอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดและอำเภอในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน โดยสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ รวมถึงการกำกับ ดูแล เร่งรัด นิเทศและติดตาม การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สถาบันศึกษาปอเนาะ และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ให้สอดคล้องกับความต้องการ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม สร้างโอกาสในการเรียนรู้และฝึกทักษะทางอาชีพ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วน เพื่อนำไปสู่กระบวนการจัดการศึกษาในการเสริมสร้างสมานฉันท์ สันติวิธี มีความมั่นคงและส่งเสริมความเป็นไทย รวมทั้งประสานการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการการศึกษาเอกชนในจังหวัดให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และนโยบายการเสริมสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมุ่งจัดการการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการศึกษาของโรงเรียนเอกชนทุกประเภท สถาบันศึกษาปอเนาะ และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา)

สำหรับเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาของรัฐบาลในนามกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557 – ปัจจุบัน โดยได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานและบริหารการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศปบ.จชต.) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “ศึกษาธิการส่วนหน้า” ณ สำนักงานศึกษาธิการภาค 8 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ซึ่งศึกษาธิการส่วนหน้าภายใต้การนำโดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พลเอกสุรเชษฐ์ ชัยวงศ์ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ 2) การผลิตและพัฒนาครู 3) การทดสอบ/การประเมิน/การประกันคุณภาพ/การพัฒนามาตรฐานการศึกษา 4) การผลิตพัฒนากำลังคนและงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาประเทศ 5) ICT เพื่อการศึกษา 6) การบริหารจัดการ และ 7) การพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยในส่วนของพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกรณีพิเศษ โดยมุ่งเน้นการขับเคลื่อนการศึกษาใน 6 ยุทธศาสตร์หลัก ประกอบด้วย 1) การพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาที่เข้าสู่ระบบการศึกษา 3) การส่งเสริมความปลอดภัย สวัสดิการครูและบุคลากรทางการศึกษา 4) การเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษา 5) การจัดการศึกษาเพื่อการมีอาชีพ และ 6) การเสริมสร้างการศึกษาเพื่อความมั่นคง โดยจากยุทธศาสตร์ข้างต้น มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น โดยผลการสอบ O-net ประจำปีการศึกษา 2558 – 2559 ขยับสูงขึ้นตามลำดับ

2. ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและการนิเทศการศึกษาพบว่าภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับฟาริด เตมะหมัด (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า สภาพการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งรายด้านและโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นงานวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน และงานประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาที่พบว่ามี การดำเนินงานในระดับมาก และสอดคล้องกับวสันต์ ปรีดานันท์ (2553 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารงาน วิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การบริหารงาน วิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม อยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน ประกอบด้วย การประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา การนิเทศการศึกษา การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและ สถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

จากผลการวิจัยที่ปรากฏข้างต้น อาจเป็นเพราะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้บาง โรงเรียนขาดระบบการบริหารจัดการที่ดีในด้านวิชาการ หรืออาจเป็นเพราะผู้บริหารแต่ละโรงเรียนมีความรู้และประสบการณ์ ด้านการบริหารงานวิชาการที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วน ใหญ่มีวิวัฒนาการจากสถาบันศึกษาปอเนาะ ผู้บริหารบางโรงเรียนอาจมีความรู้ด้านศาสนา แต่อาจจะมีข้อจำกัดใน ด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของสถานศึกษา และต้องบริหารตามขอบข่าย งานวิชาการครอบคลุม 5 ด้าน จึงอาจทำให้การบริหารงานเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ทั้ง 5 ด้านนั้น ต้องใช้เวลาในการวางแผน และบริหารจัดการพอสมควร

สำหรับด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ยังขาดความพร้อมด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยเฉพาะการ จัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา อาจเป็นเพราะอุสตาซ (ครูสอนศาสนา) ไม่ได้สำเร็จการศึกษาด้านครุศาสตร์ อิสลามโดยตรง ไม่ได้ผ่านการฝึกประสบการณ์การสอน กอปรกับอุสตาซไม่จำเป็นต้องใช้ใบประกอบวิชาชีพในการ สอน จึงอาจทำให้ขาดความเชี่ยวชาญในการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในขณะที่กิดานันท์ มลิทอง (2548 : 99) ได้กล่าวว่า “สื่อการเรียนการสอนนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นตัวกลางที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของเนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้สอนต้องการ ดังนั้น ก่อนการสอนทุกครั้งครูจึงต้อง เลือกใช้สื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการสอนและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้โดยต้องมีการวางแผน อย่างเป็นระบบ เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ” ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทต้องให้ความสนใจอย่างจริงจังต่อการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผู้บริหาร สถานศึกษา ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี การศึกษา โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้คณะครูอาจารย์ได้ใช้สื่อในการประกอบการสอนและพัฒนาการสอนให้ มี ความหลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ที่หลากหลาย สามารถนำไปใช้ในการดำเนิน ชีวิตประจำวันได้

สำหรับด้านการนิเทศการศึกษา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังขาด ศักยภาพที่เท่าหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และ เพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพอย่างเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งจัดให้มีกิจกรรมอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เช่น กิจกรรมการสร้างขวัญและกำลังใจ กิจกรรมมนุษยสัมพันธ์ โดยมี

ความคาดหวังว่าสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดที่ดูแลโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะมีการคัดเลือกศึกษานิเทศก์เข้าสู่กรอบอัตรากำลังจังหวัดละ 2 คน ดังนั้น กระบวนการนิเทศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ผ่านมา เป็นการนิเทศกันเองภายในโรงเรียน จึงอาจทำให้มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ ทำให้ขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการช่วยเหลือในการจัดหาสื่อการสอนที่มีความหลากหลาย ส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและผลิตสื่อที่มีความหลากหลาย ส่งเสริมและสนับสนุนห้องเก็บสื่อที่มีความหลากหลายครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน ควรส่งเสริมและสนับสนุนสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัย นอกจากนี้ ควรจัดอบรมเทคนิคการผลิตสื่อที่ทันสมัยและประหยัดและทักษะการใช้สื่อและผลิตสื่อที่ประหยัดและคุ้มค่า

2. ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรออกระเบียบการนิเทศและติดตามอย่างน้อยภาคการศึกษาละ 2 ครั้ง มีปฏิทินการนิเทศในแต่ละภาคการศึกษา สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานนิเทศและจัดให้มีการอบรมการนิเทศ จัดส่งศึกษานิเทศก์เข้าเยี่ยมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และให้มีการนิเทศครอบคลุมชั้นสามัญและศาสนา

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

1. ผู้บริหารควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรอิสลามศึกษาแก่ผู้บริหารและครู มีการประเมินและติดตามหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง จัดให้มีการอบรมครูศาสนา (อุสตาซ) เกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ แนวทางการปรับปรุงหลักสูตร จัดให้มีแบบเรียนสอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2. ผู้บริหารควรจัดอบรมเทคนิคการสอนที่หลากหลายตามธรรมชาติของรายวิชา มีการนิเทศติดตามการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง จัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเหมาะกับบริบทของโรงเรียน ให้ความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณด้านการจัดการเรียนการสอนมาเป็นลำดับแรก และควรจัดอบรมการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

3. ผู้บริหารควรจัดให้มีคลังเก็บข้อสอบ จัดอบรมการวัดผลประเมินผลให้เป็นไปตามสภาพจริงของผู้เรียน ควรมีการวัดผลประเมินผลที่ครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน ควรจัดอบรมครูเกี่ยวกับเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่ส่งผลต่อผู้เรียนในการสอบ O-net ควรเป็นแบบทดสอบที่เน้นการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ และควรจัดอบรมการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายและตามสภาพจริง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ควรมีการศึกษากระบวนการบริหารงานวิชาการของผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. ควรมีการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารงานวิชาการตามความเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา

บรรณานุกรม

- กิตานันท์ มลิทอง. (2548). **เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ อรุณการพิมพ์
- ทัศนาศรี ประสานตรี. (2553). **สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนใน พื้นที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม**. วารสารอีสานศึกษาความ หลากหลายทางวัฒนธรรม 7(17) : 143 – 161, 2553
- ธีระ รุญเจริญ. (2545). **สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของ สถานศึกษาในประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ.
- บัณฑิตย ะมะฮะ และคณะ. (2549). **พหุวัฒนธรรมกับการพัฒนาการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาปอเนาะ**. ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2545). **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ
- มูมินะห์ บุญอตาหยง. (2552). **กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2550). **ความเป็นครู**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอ.เอส พริ้นติ้ง เฮาส์
- เรวดี กระโหมวงศ์ และคณะ. (2546). **การศึกษาการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม : รายงานการวิจัย**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณเอกรินทร์ สัมมาศาล. (2546). **กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. แนวคิดสู่ปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์
- นาวาลย์ ปานากาแซง. (2544). **คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- นินาวาลย์ ปานากาแซง แมงกาจิ. (2551). **การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- บังอร กาญจนพันธุ์. (2554). **การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในอำเภอกระบุรี เขตพื้นที่การศึกษาพังงา**. วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 เดือนตุลาคม 2553 – มกราคม 2554
- ฟาริต เตมะหมัด. (2550). **แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- มูฮัมหมัดรยานี บากา. (2554). **การบูรณาการสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- วสันต์ ปรีดานันท์. (2553). **การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม**. การค้นคว้าอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

- วีระ สุบัติคำ และคณะ. (2554). **สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2.** วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม;ว.มร.ม. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 : มกราคม – เมษายน 2554
- อัสมัดซากี มาหามะ. (2551). **สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาอาหรับในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อำเภอเมือง จังหวัดยะลา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- อับดุลลาตีฟ การี. (2550). **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวปฏิรูปการศึกษาของครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- อัสมาวาตี ดอเลาะ. (2550). **กระบวนการนิเทศงานวิชาการของผู้บริหารตามทัศนะของหัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลามมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์